

UTÓSZÓ

Kovács Pál életrajza

Kovács Pálról, a jelen közmondásszótár szerzőjéről keveset olvashatunk a kézikönyvekben, nem tartozott a leghíresebb benecések közé. A Sopron megyei Szécsény (ma már Pereszteghez tartozó) községben született 1742. január 17-én vagy 18-án. Középiskolai tanulmányai után a pannonhalmi Szent Benedek-rendben 1763. december 21-én tett fogadalmat. Ezután Bakonybélben tanult, majd Bécsben a hittudomány doktora lett. 1770. május 20-án szentelték áldozópappá, a rendben a Rupert nevek kapta. 1776 őszétől Győrben volt tanár. 1786-ban a pannonhalmi Szent Benedek-rendet II. József feloszlatta. Kovács Pál ekkor Tényőre került, ahol 1789-ig működött. 1790-től a győri Akadémia Hittudományi Karán tanított egyházjogot és egyháztörténetet. Élete utolsó egy-két évében Füss községben volt lelkész és jószágigazgató. 1803. február 28-án halt meg.

A lexikonok egyetlen, nyomtatásban megjelent munkáját említik, az 1794-ben Győrött napvilágot látott *Kovács Pálnak magyar példa, és közmondási* kötetet. Kéziratban maradt a *Kánonjog magyarul* című írása.

A közmondásgyűjteményről

Kovács Pál közmondásgyűjteményének 1794-es megjelenése előtt már számos magyar vagy (a latin és a görög mellett) magyar anyagot is tartalmazó gyűjtemény látott napvilágot: Baranyi Decsi János (1598), Kis-Viczay Péter (1713), Faludi Ferenc (1787), Földi János (1790), Noszkó Alajos (1791).

A szerző ezeket a forrásokat meg is nevezi előszavában. A kis alakú gyűjteményében 3495 magyar és 325 latin közmondás, példabeszéd és szállóige található.

Az előljáró beszédben megjegyzi, hogy eleinte emlékezetből a saját kedvére írogatta össze a közmondásokat, majd miután

egyre inkább lelkesítette a munka, módszeresebben kezdett kutatni. Fő ösztönzője Rotterdami Erasmus volt. A nép nyelvéből származó olyan szólásokat is felvett gyűjteményébe, melyeket elődei az iskolai használatra való tekintettel vagy más okból kerültek.

Kovács Pál gyűjteményéből a későbbi közmondásválogatások összeállítói (Erdélyi János, Margalits Ede) sokat merítettek. A szerző művének érdekessége, hogy a közmondásoknak hozzávetőleg a feléhez a szerző észrevételeket, gyakran anekdotákat is fűzött, sőt, ahol a tétel jelentésében bizonytalan, azt meg is jegyzi: „*Konty alá való bor. Az édes borról mondják az asszonyok, noha a savanyút sem utálják.*”

A Kis-Viczayból származó szólások mellett közli a latin megfelelőt is, sőt sokszor magyarázatként kiegészíti még magyarral is: „*Zsákban macskát nem árulok. El nem titkolom, világosan ki mondom. Loquor quae sentio.*”

Az eredeti, 1794-es kiadás példányszáma nem ismert, a megmaradt példányok könyvtárak féltve őrzött kincsei. 2008-ban, Győrben megjelent hasonmás, fotózott reprint kiadása 700 példányban a Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Igazgatósága gondozásában.

Az eredeti kiadványban a közmondások különösebb rendező elv nélkül követik egymást. Ezért visszakereshetőségük nehézkes. A TINTA Könyvkiadó a szótár teljes anyagát (3495 közmondást) újraszedve ábécérendben közli, feltüntetve a tételek végén, hogy az eredeti szótárban hányadik oldalon, hányadikként található.

Kovács Pál Rupert közmondásgyűjteményének helyesírása eltér a maitól, ezért a jelen kiadásban ahhoz igazítva adjuk közre anyagát, azonban az egybe- és különírás, továbbá a tájszavak használata terén megtartottuk a régies ízt, hangulatot árasztó írásmódot, de az eltérő módon írt szavakat egységesítettük.

A latin közmondásokról

A munkába 325 latin jeles mondást és a latin irodalom klaszszikusaitól származó szállóigét is felvett a szerző, ezeket a hozzájuk nagyon hasonló jelentésű magyar közmondások, szólások után közli. Kötetünkben a latin megfelelőket egységesen, a szerző magyarázata után adjuk meg.

Kovács Pál Rupert bencés szerzetes elhivatottságát jelzi, hogy gyűjteményének kezdő- és záródarabja a következő két közmondás: *Könnyű annak üdvözülni, kinek Isten barátja; A' ki istennel kezd, Istennel végzi.*

Az utószóhoz felhasznált művek

- BÁRDOSI VILMOS 2012. *Histoire de la phraseographie hongroise.*
= Zsuzsanna Fábíán szerk.: *Hungarian Lexicography II. Monolingual and Special Dictionaries.* Budapest, Akadémiai Kiadó.
109–173.
- HORVÁTH JÓZSEF – PERGER GYULA 2008. *Kísérő tanulmányok Kovács Pálnak magyar példa, és közmondási című munkájának hasonmás kiadásához.* Győr.
- O. NAGY GÁBOR 1977. *A magyar frazeológiai kutatások története.* (Nyelvtudományi értekezések 95.) Budapest, Akadémiai Kiadó.
- TOLNAI VILMOS 1910. *A szólásokról.* (A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai 12.) Budapest.

Kiss Gábor